

EIBEN, O. G. (Ed.): *Growth and Development; Physique. Symposia Biologica Hungarica 20.* (Akadémiai Kiadó, Budapest. 1977. ISBN 963 05 1355 2. 498 oldal. Ára: 600, — Ft)

A Symposia Biologica Hungarica sorozat 20. kötete annak a konferenciának az előadásait tartalmazza angol nyelven, melyet a Magyar Tudományos Akadémia Biológiai Tudományok Osztálya megbízásából, az MTA Antropológiai Bizottságával együttműködve a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Embertani Tanszéke „Növekedés-testfejlődés-érés; testalkat” címmel 1976. szeptember 27 és október 1 között Balatonfüreden rendezett. Ez a Nemzetközi Humánbiológiai Szimpozion — mint ahogyan a címében is szerepelt — a gyermekek növekedésével, fejlődésével, érésével, valamint az alkatkutatás legújabb eredményeivel foglalkozott.

Természetesen nagyon nehéz lenne az összes közlemény részletes elemzése és értékelése, ezért csupán néhány olyan jellemzőt említünk meg, melyekkel erre az értékes kötetre irányíthatjuk a figyelmet.

Már az is külön említést érdemel, hogy Közép-Európától nagyon távol levő országok antropológusai is részt vettek a szimpozionon. Az egyes résztvevők megoszlása országonként a következő volt: Anglia (1), Belgium (5), Bulgária (1), Csehszlovákia (2), Hollandia (1), India (2), Jugoszlávia (1), Kanada (3), Lengyelország (7), Magyarország (47), Mexikó (1), Német Demokratikus Köztársaság (1), Német Szövetségi Köztársaság (5), Olaszország (1), Spanyolország (1), Szovjetunió (2), Törökország (1), USA (2), Venezuela (2). Jóllehet a résztvevők száma a több száz vagy ezer kutatóval megrendezett kongresszusokhoz mérten nem nagy, ez a szimpozion és annak kiadványa az adott kutatási terület szempontjából igen jelentős.

A kötet bevezető tanulmánya a magyarországi testnövekedés és alkatkutatás vázlatos áttekintését adja meg (EIBEN). Ezt követi a növekedéssel, fejlődéssel és éréssel foglalkozó 35, valamint a konstitúciókutatást érintő 15 tanulmány. A kötet végén 7 oldalon találjuk a 19 ország 86 résztvevőjének munkahelyi címmel együtt megadott felsorolását. Ez utóbbi is nagyon szerencsésnek mondható, hiszen lehetőséget nyújt új tudományos kapcsolatok teremtésére, amely lényegében minden tudományos ülésszaknak egyik ki nem mondott feladata is. A kötetet 4 oldalas tárgymutató zárja, melyből az olvasó könnyen tájékozódhat a kötet tartalmáról.

Az első részben a genetikai, környezeti, társadalmi-gazdasági faktoroknak, a táplálkozással a növekedésre, testfejlődésre és érésre gyakorolt hatásával, az intrauterin étellel, a leányok érésének több oldalról megvilágított problematikájával, a szekuláris trend jelenségével, az „akcelerációval” foglalkozó tanulmányokat találunk. Ez a felsorolás azonban közel sem fejezi ki azt a széles skálát, melyet ezek a közlemények érintenek. Több szerző munkájában klinikai vonatkozásokra is kitért. A különböző országok résztvevői tették lehetővé azt is, hogy az európai, mongoloid és pápua gyermekek fejlődéséről is olvashatunk.

A kötet második részében a testalkatkutatás problematikájával foglalkoznak a szerzők. Ezek a tanulmányok általában kétféle módszerrel kapott kutatási eredményeket ismertettek. Ez a két módszer: a szomatotipizálás és a faktor analízis. Ebben a részben főként a sportolókon végzett vizsgálatokról olvashatunk. Így venezuelai úszók, csehszlovák atléták, valamint közép- és hosszútávfutók szomatotipizálási eredményeiről tudósítanak a szerzők. A tanulmányok másik része a test felépítésének kérdésével foglalkozik: így a fehér, sötétbőrű és mulatt emberek testi felépítésével, a felső kar csont, izom és zsírkomponenseinek arányával. Végül két közleményben a schizofrének szomatometriai és személyiség topológiai vizsgálatával, illetve a Turner-szindrómás betegek alkatvizsgálatával ismerkedhetünk meg.

A szép kiállítású könyv — amely nem a legjobb minőségű papíron jelent meg — még így is egységes benyomást kelt, és jól szerkesztett. Csupán az zavaró kissé, hogy a hol ritkábban, hol sűrűbben gépelt szöveg a sokszorosításnál is eltérő betűtípust eredményezett. Az ábrák

nagy része jól olvasható, csupán egy-két olyan táblázat esetében vannak olvasási problémák, ahol rendkívül apró számmal írták be az adatokat, helyesebben nagyra méretezték az ábrát és a sokszorosításnál a kicsinyítéskor a számok csaknem olvashatatlaná váltak. Mindezek ellenére rendkívül fontos, hogy a kötet alig egy évvel a szimposium után forgalomba került, s ezzel az igen értékes közlemények hozzáférhetővé váltak. A könyv ára viszont meglehetősen magas.

A kötet javasolhatjuk mindazon magyar és külföldi kollégáknak, akik a gyermeknövekedés és testalkatkutatás kérdéseivel foglalkoznak. Ez a könyv egyben reprezentálja a magyar antropológusok azon részének munkáját is, akik — különösen az utóbbi 30 évben — sokat tettek a gyermeknövekedés törvényszerűségeinek megismeréséért. Talán célszerű lett volna éppen a kötet adta lehetőségeket kihasználva egy teljesebb képet adni erről a munkáról. Ha ennek a kötetnek hiányosságát lehet említeni, akkor elsősorban ezt kell megemlíteni.

Dr. Farkas Gyula

LOWREY, G. H.: *Growth and Development of Children*. (6. kiadás. Year Book Medical Publishers Inc. Chicago, 1973/1974. 446 oldal, táblázatokkal, ábrákkal. Ára: \$ 13,50)

Ahogy a korábbi kiadások, úgy ez a 6. kiadás is annak a nem kis célnak kíván megfelelni, hogy olvasmányos formában összegyűjtse mindazokat az ismereteket, kutatási eredményeket, amelyek az egyed növekedésére, testi fejlődésére vonatkoznak, és amelyeket az orvostudomány, ill. a neveléstudomány különböző területein és azok határterületein dolgozó szakemberek igényelnek. E kötet korábbi kiadásai — WATSON és LOWREY azonos című kézikönyve — valóban megtalálhatók minden valamirevaló szakkönyvtárban, ahol a növekedés kérdései érdeklődésre tarthatnak számot.

E legújabb kiadásban különös gondot fordított a szerző arra, hogy jobb és érthetőbb információkat kapjon az olvasó az egészséges és beteg gyermek gondozásáról. Számos változást, bővítést, átdolgozást találunk e kiadásban az előzőekhez viszonyítva. Kiemelhetjük a kis súlyú újszülöttek fejlődésével foglalkozó részt. Igen alaposan tárgyalja e kiadás a táplálkozásnak a testi és szellemi fejlődésre gyakorolt hatását.

A könyv szerkezete egyébként nem változott, 13 fejezetben tárgyalja a növekedés, testfejlődés hatalmas problémakörét. A Függelékben található meg táblázatokba foglalva a legfontosabb és leggyakrabban keresett értékek, nemcsak a test-, fej- és arcméreték és azok percentilis értékei, hanem fiziológiai, haematológiai, biokémiai (labor) értékek és fogáttörési adatok is. A tárgymutató minden eddiginél részletesebb.

Mindezek alapján úgy látszik, hogy LOWREY könyve továbbra is fontos és hasznos kézikönyve mindazoknak, akik a növekedés, testfejlődés kérdéseivel foglalkoznak.

Dr. Eiben Ottó

DOKLÁDAL, M. (Ed.): *Human Growth and Physical Development* (Opuscula Morphologica. Acta Facultatis Medicæ Universitatis Brunensis 57. — Purkyne University, Brno, 1976. 534 oldal. Ára: Kčs 49, —)

A kötet a XIII. Csehszlovák Antropológiai Kongresszus előadásait adja közre. A kongresszust 1975. szeptember 1—5 között rendezték Brnóban, Csehszlovákia felszabadulásának 30. évfordulója tiszteletére. DOKLÁDAL bevezető tanulmányában a csehszlovák antropológia háború utáni 30 éves működését foglalja össze.

A kötetben 61 tanulmány jelent meg angol, francia, német és orosz nyelven. Az első rész „Morfológiai antropológia” címmel a legszélesebb értelemben vett morfológia témakörébe tartozó 28 tanulmányt foglal össze, a második rész „Funkcionális antropológia, szeroantropológia” címmel 15, a harmadik rész „Antropológiai kutatások a klinikai orvostudományban” címmel 17 tanulmányt közöl, végül „Alkalmazott antropológia” témakörben egy tanulmány jelent meg.

Nem vállalkozhatunk a rendkívül heterogén kötet tematikus ismertetésére. Szinte mindenki, aki kézbe veszi, talál benne saját érdeklődési körének megfelelő témájú tanulmányt.

Dr. Eiben Ottó

Az 1—60 hónapos budapesti gyermekek testi fejlettsége, szociodemográfiai és morbiditási viszonyai (Előzetes jelentés. Szerk.: SÁRKÁNY JENŐ. Szerzők: ÁCS JOLÁN, B. LUKÁCS ÁGNES, EIBEN OTTÓ, FARKAS MÁRTA, ÓRY IMRE, JUVANCS IRÉNEUSZ, SÁRKÁNY JENŐ, VARGÁNÉ TEHZE.-G. ZSUZSANNA. A Népeßségstudományi Kutató Intézet Közleményei 45. Budapest. 1977/1. 237 old. Ára: 116.— Ft).

A munka jelentőségét legjobban az egyik szerző fejezte ki: a kollektíva nagy apparátussal (62 védőnő közreműködésével, jelentős anyagi támogatás mellett) a budapesti 0 évesek teljes antropometriai, demográfiai és egészségügyi vizsgálatát valósította meg. 18670 gyermek egy-szeri adatfelvételezését, valamint ezekből 4003 gyermek longitudinális vizsgálatát is elvégezték. Ez a kutatás, melyet 1970-ben kezdtek meg, az adott korcsoportokra és módszerrel Magyar-országban egyedülálló mind ez ideig.

A kutatást előzetesen értékelő kötet két részből áll.

Az első részben hét módszertani, hét kiértékelő és két összefoglaló megjegyzéseket tartal-mazó tanulmány található. Ezek témakörük, stílusuk, tartalmi mondanivalójuk szerint meg-lehetősen heterogének. Legértékesebbnek tarthatjuk SÁRKÁNY JENŐ közleményét, aki az antropometriai vizsgálatoknak a gyógyító-megelőző munkában való helyével foglalkozott. Lényegében az orvos szemszögéből nézve bizonyította az antropológiai ismeretek gyakorlati alkalmazhatóságát, melyről a magyar antropológusok még nem nagyon tudták meggyőzni más szakterületek képviselőit, ezek ellenére, hogy vannak pozitív jelenségek az antropológiai eredmények hasznosítása terén. Ugyancsak tartalmaz közlemény foglalkozik a biometriai eljárásokkal (JUVANCS IRÉNEUSZ) is. A szerző a tőle megszokott magas igényeket támasztja cik-kében önmagával, a kutató kollektívával és az olvasóval szemben is.

A vizsgálati eredményeket tartalmazó részben EIBEN OTTÓ áttekintést ad az antropológiai eredményekről. Ez a rész talán nagyobb terjedelmet érdemelt volna, jóllehet a szerző tömör tömönatokban igyekszik teljes képet adni az antropometriai kiértékelés tapasztalatairól. TEHZE ZSUZSANNA részletesen tárgyalja a szociodemográfiai jellemzőket, melyekből számos hasznos információt kaphatunk mai életünk e területét érintő problématicájáról.

Külön kell azonban szólni ÓRY IMRE meglehetősen hiányosnak tűnő cikkéről, melyben a budapesti vizsgálatokat a hazai és nemzetközi kutatások tükrében igyekezett bemutatni — meglehetősen kevés sikerrel. Nem tesz ugyanis még említést sem a korábbi hazai longitudinális vizsgálatokról (Rajkai, Bakonyi és mtsai, Eiben), amelyek kétségtelenül úttörő jellegűek voltak ilyen téren, és úgy tűnik, hogy az idősebb korosztályokra vonatkozó vizsgálatok említésénél is nagyon egyoldalúan rajzolja meg a képet. Bizonyos megállapításai, mint például a külföldi adatok indokolatlan citálása, nem újszerű, erre már közel két évtizede történt utalás.

A többi közleményről nem szükséges bővebben szólni, mivel egyik-másik nagyon változatos-nak és szűkszavúnak bizonyult, és így egyáltalában a szükségessége is megkérdőjelezhető.

Ezt a fejezetet egy nagyon rövid és nem is a legszerencsésebben válogatott irodalomjegyzék zárja le. Ebben nem ártott volna például utalni legalább a testnövekedési irodalmat összefog-laló bibliográfiákra.

A második részben a szerzők számos táblázatban, ábrán és diagramon mutatják be a kutatás főbb eredményeit. Mint statisztikai kiadványnak, kétségtelenül ez a része a legértékesebb.

A kutatómunka nagyon jó kezdeményezés volt, és csak sajnálni lehet, hogy a szerzők ugyan-abban az időben nem kezdeményezték legalább az antropológiai kapacitással — rendelkező vidéki városokban (Debrecen, Szeged) a hasonló jellegű kutatás megindítását és támogatását. Így lehetővé vált volna egyidejűleg három helyről származó anyag összehasonlítása.

Mindent egybevetve, a bő adatanyaggal ellátott tanulmány értékes munka eredménye, s remélhető, hogy végre egy országos felmérés elindítójává válik. Az eddig közölt eredményeket is azonban nagy haszonnal alkalmazhatják a gyakorlatban orvosok, pedagógusok, szociológu-sok egyaránt.

Dr. Farkas Gyula

DOLEŽAL, A. — GUTVIRTH, J. (Eds): *Anthropology of Maternity* (Universitas Carolina Pragensis, Praha, 1977. 350 oldal. Ára: Kčs 44, —)

A tanulmánykötet az 1975. november 26—29 között, a Nők Nemzetközi Évében Prágában rendezett, „Az anyaság antropológiája” című konferencia 59 előadását tartalmazza.

A konferenciát bevezető tanulmányok közül DOLEŽAL az anyaság antropológiai problémáit foglalja össze. Elemzi az emberi reprodukció szomatikus jellemzőit a filogenezis és az ontoge-nezis vonatkozásában, a terhesség során bekövetkező szomatikus változásokat, az anya — gyer-mek szomatikus kapcsolatát, a specifikus adaptációs mechanizmust stb. Kifejti annak szük-

séességét, hogy a problémát a biológiai és szociológiai tudományok képviselői együttesen vizsgálják.

ŠEBEK a szülészeti antropometria történeti kialakulását és jelenlegi lehetőségeit, jelentőségét vázolja föl.

TITLBACHOVÁ és DOLEŽAL összefoglalja a terhesség alatt bekövetkező (főleg morfológiai) változásokat, amelyeket 4775 prágai asszonyon tanulmányoztak. KORÁL és VAJDA munkatársakkal közös másikkal tanulmányukban 55 terhes asszony testalkatának cluster-analízis vizsgálatát ismertetik.

A kötet további tematikája rendkívül bőséges: a terhesség során bekövetkező szinte minden biológiai működésváltozást érint, és szinte minden klinikai szakma szóhoz jut benne. A morfológiai, az orthopädiái, az endokrinológiai változások, a magzati élet anyai szabályozása, az ultrahangos vizsgálatok, különböző csoportok (így többek között pl. élsportoló nők, egyetemista nők, cigány nők stb.) anyasága, az anyaság történeti antropológiai aspektusai, a magzati növekedés, fejlődés kérdései, az újszülöttek antropológiai jellemzői, a nem-kívánt terhességek pszichológiai és szociológiai vonatkozásai stb. stb. csupán itt kiragadott témák, a teljesség igénye nélkül.

A kötet végén névmutatató és vázlatos tárgymutatató található.

A szép kiállítású könyvet a humánbiológusok és a szülészek, nőgyógyászok érdeklődéssel vehetik kézbe.

Dr. Eiben Ottó

FAZEKAS, I. GY.—KÓSA, F.: *Forensic fetal osteology*. (Akadémiai Kiadó, Budapest. 1978. ISBN 963 05 1491 5. 414 oldal. Ára: 670,— Ft)

Ismét egy hézagpótló művet jelentetett meg az Akadémiai Kiadó, amikor az igazságügyi orvostani gyakorlat és a tudományos kutatómunka igényeit egyaránt figyelembe véve, kiadta a szegedi Orvostudományi Egyetem két ismert szakemberének monográfiáját. Az igazságügyi orvostani gyakorlatban visszatérő problémaként jelentkezik magzati vázmaradványok vizsgálata kapcsán néhány alapvető kérdés megválaszolása: biztonságosan megállapítható-e, hogy a vázmaradványok emberi eredetűek, milyen biztonsággal határozható meg a vizsgált csontvázmaradványok alapján a magzat életképessége és érettsége, lehet-e következtetni a halál időpontjára és okára, fellelhető-e olyan genetikai markerek (pl. vércsoport tulajdonságok), amelyek utalhatnak az elhalt magzat családi eredetére stb.? Ezeket a kérdéseket tárgyalják a mindennapi gyakorlatban kikristályosodott, átgondolt rendszerességgel és beható alaposággal a szerzők.

A magzati vázmaradványok vizsgálati előkészítésétől a felvett metrikus adatok szeparált valamint összegezett, matematikai, statisztikai értékelésig lépésre követik nyomon a vizsgálat menetét.

138 magzati vázmaradványból összeállított standard sorozatuk minden egyes tagjánál 48 csontra dolgozták ki, és foglalták táblázatokba az életkor és az egyes csontok méretadatainak matematikailag is alátámasztható összefüggéseit. Így, különös fontossága miatt behatóan ismertetik a koponyaboltozat, a koponyaalap és az arckoponya egyes csontjairól felvehető mérőpontok számszerű értékeire felépíthető életkormeghatározási módszert. A postcranialis váz csontjait is részletes vizsgálat tárgyává teszik: leírják a bordák, a vállöv és a medencegyűrű, a végtagsontok diaphysealis méretadatait és az aprócsontok méretadatainak értékeit felhasználó összefüggésszerű szerkezet, ismertette megbízhatóságuk határait is.

Külön fejezetben tárgyalják a terhesség fennállásának időtartama és a magzat testi fejlettsége közötti összefüggéseket, vizsgálva azokat a buktatókat, amik megnehezíthetik ennek a kölcsönviszonynak a pontos meghatározását.

Amint azt a téma alapvető fontossága is megköveteli, mélyreható részletességgel tárgyalják a humán magzati és az állati eredetű vázmaradványok megkülönböztetésének nem mindig egyszerű feladatát. Ismertetik azokat a makroszkópos morfológiai, mikroszkópos szövetszerkezeti és szerológiai jellegű megfigyeléseket, amik adott esetben egy ilyen differenciális kiindulópontjai, majd bizonyító erejű tételei lehetnek.

A magzat családi eredetének megközelítésére vonatkozóan áttekintést adnak a különböző módszerekre épülő vércsoport-meghatározási módszerekről és eredményeik megbízhatóságáról.

Leírják azokat a változásokat, amik hőhatás következményeként módosíthatják a csontmaradványok morfológiai vizsgálata alapján kialakítható életkori becslés eredményét.

Végezetül beszámolnak a csípőcsont méretei alapján a magzat nemére utaló metrikus, morfológiai módszer kivitelezéséről és a levonható következtetések objektivitásáról is.

A könyvet a zárt rendszerű, logikus felépítés, az egyes állásfoglalások matematikai, statisztikai módszerekkel történő indokolása és a körültekintő mértéktartóság teszi értékessé. Külön

ki kell emelni az angol fordítás gördülékenységét, szakszerűségét és azt a tényt, hogy az egyébként nehéz szaknyelvet is szinte már „olvasmányos” könnyedséggel interpretálja. Az Akadémiai Kiadó precíz és izléses munkáját már megszoktuk 150 éves fennállása folyamán, mégis a vonzó köntöst, a kifogástalan szerkesztést és nyomdatechnikát nem lehet eléggé dicsérni.

Dr. Lengyel Imre

BERGSMAN, D. (Ed.): *Human gene mapping 3. — Baltimore Conference (1975) : Third International Workshop on Human Gene Mapping*. Birth Defects: Original Article Series, Vol. XII, No. 7 1976. The National Foundation, New York. (S. Karger, Basel—München—Paris—London—New York—Sidney, 1976. 452 oldal. Ára: SFr 110,—)

A humán genetikának egyik legdinamikusabban fejlődő területéről, az emberi gének térképezéséről kapunk áttekintést e kötetben, a harmadik nemzetközi konferencia anyaga alapján. (Az első ilyen konferenciát 1973-ban az amerikai New Haven-ben, a másodikat 1974-ben a hollandiai Rotterdam-ban rendezték.) E konferenciák legfontosabb témája az emberi kromoszómák feltérképezéséhez szolgáló új adatok gyűjtése, különösen a szomatikus sejtek hibridizációjának és kapcsolódásainak családvizsgálatok alapján történő tanulmányozása volt.

A konferencia anyagát V. A. MCKUSICK, H. P. KLINGER, D. BOOTSMA és F. H. RUDDE adja közre, és MCKUSICK írt előszót a kötethez. Érdemes kiemelni néhány fontos eredményt.

A világ különböző területein dolgozó laboratóriumok adatainak összegyűjtése és az azonos módszerekkel végzett vizsgálati eredmények összehasonlítása rendkívül hasznos volt. Ugyanakkor új módszerek megismertetésére is jó alkalom nyílt, bár ezekkel kapcsolatban mind a szervezők, mind a résztvevők óvatosan foglaltak állást.

Az emberi kromoszómák legfrissebb térképét közli a kötet. Biztos információ a specifikus autoszómális helyzetéről több, mint 70 locusról van, és további mintegy 40 locusról van kísérletinek tekinthető információ. (Összehasonlításként: az 1973. évi konferencia után 24, ill. 23, az 1974. évi konferencia után 39, ill. 29 hasonló információ állt rendelkezésre.) Különösen jelentős volt az ABO kapcsolódásnak a 9. kromoszómán történő besorolása. A konferencián jó példákot szolgáltatott az 1. és 6. kromoszóma térképezéséhez; többek között az Rh-vércsoportrendszer locusa az 1. kromoszómán és a nagyobb histocompatibilis komplex (HLA stb.) a 6. kromoszómán van. — A kromoszóma térképezés természetesen szorosan összefügg a biokémia, az immunogenetika, a sejtbiológia, a szénhidrátok, a zsírok, a purinok és az aminosavak anyagcseréje stb. területén elért újabb eredményekkel. Különösen nagy figyelmet szentelt a konferencia az X kromoszómára. A jelölések — nevek és szimbólumok — bonyolult kérdésben is igyekeztek valamennyire feloldani a meglévő kaoszt, de teljes egyetértés elérése e tekintetben reménytelennek tűnik.

A kötet első része a bizottsági beszámolókat foglalja össze, amelyek az 1. és 2., a 6., a további autoszómális kromoszómák, valamint az X és Y kromoszóma genetikai konstitúcióját összegezik, ill. olyan fontos kérdéseket tárgyalnak, mint pl. a nomenklatúra, az összehasonlító térképezés stb.

A könyv terjedelmének nagyobbik részét a konferencián elhangzott rövid előadások teszik ki, amelyek közül 44 a kromoszómák felosztásával és a gén locusok regionális térképezésével foglalkozik a szomatikus-sejt-módszer felhasználásával. Kereken 30 tanulmány foglalkozik a kromoszómák és a gén locusok regionális felosztásával a családok kapcsolat-elemzése, ill. a kromoszóma-anomáliákban szenvedő páciensek vizsgálata alapján. Néhány tanulmány a gének lokalizációját vizsgálja in situ hibridizáció útján, mások a szomatikus sejtek új térképezési módszereit keresik, ismét mások a gén locusok összehasonlító térképezésére vonatkoznak.

E tanulmányok közös jellemzője a tömör tárgyyszerűség, a nagyon informatív szövegezés, a legfontosabb eredmények összegező bemutatása. Mégis, a kilenc bizottsági jelentésből és a közel 100 tanulmány mozaikjából impozáns kép áll össze: mai ismereteink az emberi kromoszómák szerkezetéről. Ezért nélkülözhetetlen ez a könyv antropológusnak, humánbiológusnak, humán genetikusnak, citológusnak, klinikusnak egyaránt.

Dr. Eiben Ottó

THOMPSON, E. A.: *Human Evolutionary Trees*. (Cambridge University Press, Cambridge—London—New York—Melbourne, 1975. ISBN 0 521 09945 5. — 158 oldal ábrákkal, táblázatokkal. Ára: £ 4,25)

E könyv — ahogyan azt maga a szerző is hangsúlyozza — nem kívánja sem populációgenetikai, sem statisztikai módszertani kézikönyv szerepét betölteni. Az a célja, hogy részletesen megvizsgáljon bizonyos populációgenetikai problémákat a hominid evolúcióval összefüggésben,

a statisztikai levezetések, ill. következtetések logikailag jól megalapozott módszereivel. A szerző a „maximum likelihood” módszert alkalmazza a humán evolúciós fák konstruálásához. Ez egy specifikus módszer, amely feltételezi, hogy a populációk között meglévő génszám-eltéréseket a véletlenszerű genetikai sodrás (random genetic drift) idézi elő. Mindezt ma élő populációk vércsoport-génszám-eltérései példái mutatják be. A meglévő eltérések természetesen visszautalnak evolúciós történetükre, és ezzel speciális információkat szolgáltatnak (mintegy 30 000 év, avagy 1500 generáció viszonylatában).

Az első fejezetben a szerző áttekinti a humán populációgenetikában felvetődő inferencia problémát a legáltalánosabb formában és e könyv szempontjából. A második fejezet a valószínűségi modellt mutatja be, amelynek matematikai analizisét a harmadik fejezetben diszkutálja. A negyedik fejezetben vizsgálja meg a kívánt következtetésekhez vezető módszert. Az ötödik fejezetben konkrét genetikai adatok komputeres feldolgozása és lehetséges becslési eljárásait adja meg (gyakorlatilag kész programmal), és további problémákat vet fel, ill. a modell lehetséges kiterjesztését tanulmányozza. Bemutatja, hogy éppen az általa elemzett északnyugat-európai, ill. ázsiai minták génszám-eltérései mennyi információt tartalmaz az evolúcióval kapcsolatban. Ezzel a szerző egyben modellje valóságos voltát és hasznosságát is igyekszik bizonyítani. A hatodik fejezet az előző négy rövid összefoglalása. A kötet részletes irodalomjegyzéket ad, és név- és tárgymutatóval zárul.

A szerző uralja mind a populációgenetika, mind a matematikai statisztika szükséges területeit, és éppen populációgenetikai szemlélete teszi élővé, gyakorlativá a biológusok számára kissé idegennek tűnő, sok matematikai levezetést.

Dr. Eiben Ottó

FARMOSI, I.: *Physique and athletic jumps. — Humanbiologia Budapestinensis 2.* (Editor: O. G. EIBEN. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Embertani Tanszékének kiadása. Budapest, 1975. 140 oldal, 44 táblázat és 31 ábra)

A testalkat és az emberi mozgás (különösen a sportmozgás) egymásra hatását, kölcsönös viszonyát eddig kevés hazai szerző tanulmányozta. Az antropológián belül ez a funkcionális szemlélet külön hangsúlyt kap azoknál az emberi mozgásoknál, amelyekben sportteljesítmények fejlődnek ki, és amelyeknek vizsgálata közelebb visz bennünket a mind nagyobb emberi teljesítmények alkatbiológiai hátterének megismeréséhez. FARMOSI az egyik alapvető emberi mozgásforma, a fel- és elugrás szempontjából vizsgálta a testalkatot, a hosszúsági, szélességi, kerületi méreteket és a Kaup-féle alkatindexet, serdülő és ifjúsági korú diákok és főiskolai hallgatók mintáján ($N = 210$, életkor 15 és 21 év között).

Az alsó végtag izmai erő kifejtéseinek indirekt és direkt módon történő meghatározásával lehetőség nyílt a tényleges motorikus teljesítményt kedvezően befolyásoló testalkati jelek meghatározására. Az ugrások szempontjából sportspecifikus testalkati jeleknek minősülő testméretek bemutatásához versenysportolók csoportjairól (atlétákról) is közöl adatokat a szerző.

A testméretek között meglévő multikollinearitás nem tette lehetővé a többváltozós regresszióelemzést. A testméretbeli és Kaup-indexbeli értékek vizont, valamint a különböző motorikus próbák és versenyszerű teljesítményformák viszonyára utaló korrelációs számítások igen tanulságosak, és a könyv igen értékes részét képezik. A szerző igazolja, hogy mind a függőleges, mind a vízszintes irányú ugrásokban azok a fiatalok szerepelnek nagyobb sikerrel, akik proporcionáliságukban mindinkább az adott ugrásfajta szerint speciálisan differenciáltak.

A nyomdatechnikai lehetőségeken belül tetszetős, ábrákat és táblázatokat, valamint irodalmi áttekintést, ill. irodalomjegyzéket tartalmazó könyvet haszonnal forgathatják a serdülő és ifjúsági kor szomatikus fejlődése iránt érdeklődő olvasók.

Dr. Rigler Endre

SCHAUMANN, B.—ALTER, M.: *Dermatoglyphics in medical disorders.* (Springer Verlag, New York—Heidelberg—Berlin, 1976. 258 oldal, táblázatokkal, ábrákkal és tárgymutatóval. Ára: DM 54,90)

Már közel 75 éve annak, hogy FÉRÉ az első olyan dermatoglyphiai tanulmányt publikálta, amely nem normál populációk, hanem betegek (pszichopátiások) bőrlépcszerűen írta le. Az azóta eltelt időben közlemények egész serege foglalkozott a különböző betegségek és a dermatoglyphák közötti összefüggésekkel, sőt 1967-ben Nyugat-Berlinben „Hautleisten und Krank-

heiten" címmel egy szimpozium-sorozatot is megkezdték. Ez azonban az 1970-es és az 1973-as rendezvények után HIRSCH professzor halála következtében megszakadt.

A betegségek és a bőrlérendszer kapcsolatáról már jelent meg néhány összefoglaló jellegű munka (HOLT 1968, LOEFFLER 1969, ELBUALY—SCHINDELER 1971), de csak SCHAUMANN—ALTER könyve az első, amely a teljesség igényével foglalkozik ezzel a témakörrel.

A könyv első fejezetei azoknak nyújtanak biztos alapismereteket, akik dermatoglyphiával még nem foglalkoztak. Az első fejezet a bőrlérendszer embriogenezisét és öröklődését, a második pedig a vizsgálati anyag, vagyis a lenyomatok gyűjtésének különböző módszereit ismerteti. A harmadik fejezet részletesen írja le az ujjakon, a tenyéren és a talpon megjelenő kvalitatív és kvantitatív jeleket, a negyedik pedig a bőrlécek veleszületett rendellenességeit (aplasia, hypoplasia, gyöngyfűzér-rajzolat stb.) mutatja be. Az ötödik fejezet foglalkozik a tenyéren, a talpon és az ujjakon megjelenő különböző redőkkel.

A könyv utolsó, legterjedelmesebb fejezete foglalja össze a különböző betegségekkel, rendellenességekkel kapcsolatos jelenlegi ismereteket. Először a kéz és a láb veleszületett (örök-lődő és teratogén hatásokra kialakult), majd a testi és a nemi kromoszóma-zavaroknál megjelenő bőrlérendszeri képet írja le. Utoljára következik a további genetikai és nem örökletes, valamint egyéb exogén tényezők hatására fellépő betegségeknél kialakuló jellemzők ismertetése.

A könyv korszerű ismereteket és igen nagy irodalmat foglal össze, kitűnő ábraanyag kíséretében és szép kivitelben. Használata minden dermatoglyphiával foglalkozó kutató számára nélkülözhetetlen.

Dr. Gyenis Gyula

M. G. LEAKEY—R. E. LEAKEY (Eds): *The fossil hominids and an introduction to their context, 1968—74*. Koobi Fora Research Project, Vol. 1. (Clarendon Press, Oxford, 1978., 191 oldal).

„Korai őseink bizonyára Afrika nagy területén elterjedtek, de csak kevés helyen voltak olyan körülmények, amelyek között maradványaik megőrződtek. Egy ilyen lelőhelyet 1968-ban fedeztek fel Kenya északi részén. „Kelet-Rudolf” — ahogy elnevezték — hamarosan világszerte ismertté vált, ahogy egyre több proto-humán fosszília került elő az egykori környezet gazdagon megőrzött emlékeivel együtt.”

Így kezdődik ennek a nagy érdeklődéssel várt monográfiának az Előszava. A leletekről és a lelőhelyről ugyanis már több, mint 100 előzetes közlemény jelent meg, mégis hiányzott ez a szintetizáló jellegű könyv, amely a Turkana-tó (korábban Rudolf-tó) Koobi Fora területén előkerült leleteket feldolgozó sorozat első kötete.

A lelőhelyet 1967-ben, fedezte fel RICHARD LEAKEY aki ekkor a közeli Omo-völgy kutató-csoportjának volt a tagja. Egy kisebb helikopter segítségével a környező vidéket is bejárta, és ekkor fegyelt fel a Koobi Fora területre. Még ebben az évben kivált az Omo-kutatócsoportból, és itt kezdett el önálló kutatást. Ahogy szaporodtak a leletek, úgy bővült a csoport tagjainak a száma is. 1968-ban négy hominida fossziliáit fedették fel, 1969-ben pedig már kőszközőket is találtak. 1970-ben 16 hominida maradványai kerültek elő, és ebben az évben jött létre „hivatalosan” is a „Koobi Fora Research Project”. Ekkor a csoportban már sok specialista dolgozott; külön szakember foglalkozott például az Elephantidae, a Bovidae, a Hippopotamidae és a nem hominid Primates, valamint a Carnivora maradványokkal is.

A kötet az 1968—74 közötti kutatási eredmények egy részét tartalmazza. A kutatás ugyan nem fejeződött be 1974-ben, az addig feltárt gazdag leletanyag mégis indokoltá tette azok publikálását.

Az első fejezetben R. LEAKEY a kutatás történetét, a földrajzi környezetet és a munkatársak tevékenységét írja le röviden.

A második fejezet I. C. FINDLATER munkája, aki a Koobi Fora terület sztratigráfiai viszonyait elemzi.

A harmadik fejezet a paleontológiai rész, amelyet J. M. HARRIS írt. Ebben a fosszilis fauna és flóra rövid szinopszisa is megtalálható.

Az ötödik fejezetben G. L. ISAAC és J. W. K. HARRIS a régészeti leleteket ismerteti. A KBS- és a Karari-ipar az eszközök jelentős részét tartalmazó két réteg után kapta a nevét. Közülük az előző az idősebb (késő-pliocén és/vagy kora-pleisztocén), míg az utóbbi a fiatalabb (kora-pleisztocén) és az Olduvai Bed II iparával mutat rokonságot. A leletek azt igazolják, hogy legalább egy hominida faj készített itt eszközöket, amelyeket nagy területen hagyott hátra. A húsevésnek már jelentős szerepe volt az itteni hominidák életmódjában, amit az elejtett állatok csontjainak meghatározott helyeken („home base”) való előfordulása bizonyít.

Az ötödik fejezet R. E. LEAKEY, M. G. LEAKEY és A. K. BEHREMEYER munkája. Egy rövid elemző összefoglalás után az 1974-ig talált 129 hominida lelet katalógusát tartalmazza ábrákkal,

illetve fotókkal, valamint a geológiai és a környezeti vonatkozásokkal együtt. A szerzők a hominida leleteket három taxonba foglalják össze: *Australopithecus boisei*, *Australopithecus africanus* és egy *Homo sp.*, amelyet *Homo habilis*-nak gondolnak. Az 1976-ban talált *Homo erectus*-ra csak utalás történik.

A sorozat következő kötetei az itt csak röviden összefoglalt részek (2–4. fejezet) teljes anyagát fogják tartalmazni. Addigra — remélhetőleg — eldől az az izgalmas kérdés is, amelyet az eddigi K/Ar vizsgálatok még nem tudtak megnyugtatóan lezárni: 1,8 vagy 2,6 millió évesek-e a KBS-ipar eszközei?

Dr. Gyenis Gyula

PAŘÍZKOVÁ, Jana: *Body Fat and Physical Fitness. Body Composition and Lipid Metabolism in Different Regimes of Physical Activity.* (Martinus Nijhoff B. V. Medical Division, The Hague, 1977. 279 oldal 62 táblázattal, 92 ábrával. Ára Dfl 70.—)

Az energiaegyensúly fiziológiai ellenőrzése során tapasztalhatjuk, hogy az energiafelvétel pontosan a teljesítménynek megfelelő energiát szolgáltat. Sok tényező játszik közre e jelenségben. PAŘÍZKOVÁ széles körű személyes tapasztalatával, néhány kitűnő kollégája szoros együttműködésével és mindenre kiterjedő gondossággal foglalkozott ezzel, a könyv alapjául szolgáló kérdéssel. E könyv korszerűsíti a testfelépítés és a fizikai aktivitás kölcsönös egymásrahatásáról és az ebbe bevonható különböző tényezők tevékenységi módjáról alkotott ismereteinket.

A bevezetés számos fontos kérdés bemutatását kísérli meg. Ezek közül az egyik legérdekesebb az, hogy a fizikai erőnlét vizsgálatára laboratóriumi állatokon folytatott kísérletek eredményeit hogyan lehet az emberre vonatkoztatni.

Az első négy fejezet a testösszetétellel (sovány testtömeg, zsírraktár) és az egyedfejlődés anyagcseréjével foglalkozik. Rámutat arra, hogy az egyedfejlődés korai szakaszában a zsírszövet nem csupán mennyiségében számítható a testsúly kis hányadának, de közreműködése az anyagcserében ugyancsak eltérő. Hangsúlyozza azokat a biokémiai változásokat, amelyek az életkor előrehaladásával következnek be. Tárgyalja az aerob kapacitás és a sovány testtömeg közötti összefüggést, valamint a csontváz izomzatának a testösszetételhez viszonyított változásait. Különböző módszereket mutat be a sovány testtömeg és a zsír arányának meghatározására. Regressziós egyenleteket és nomogramokat közöl, amelyekkel a testzsír aránya a bőrredővastagság révén becsülhető.

A IV—VIII. fejezetben képet kapunk az egyedfejlődés során végzett nagyobb vagy kisebb fizikai aktivitáshoz történt alkalmazkodás (adaptáció) követelményeiről. Mindezeket az eredményeket gondosan szerkesztett kísérleti modellekkel támasztja alá. Áttekinti a hormonvizsgálatokat, a hormonszintézisbe bekapcsolódó számos enzim tevékenységét, a lipidanyagcserét, a zsírszövet DNS-tartalmát, a központi idegrendszer ingerlékenységi szintjét stb.

Az emberre vonatkozó vizsgálatokat serdülőknön és élsportolóknön végezték: a különböző terhelésű fizikai tevékenységet vizsgálták, figyelembe véve az energiafelvételt és a diéta összetételét; mindezt antropometriai paraméterekkel is ellenőrizték. A gyermekek különböző csoportjain longitudinális vizsgálatokat is végeztek, hogy felbecsüljék a növekvő gyermeki szervezet fizikai erejének változását, ami olyan kitűnően mutatja be a testfejlődés szép folyamatát.

A IX. fejezet napjaink leglényegesebb patológiai kondíciójával, az elhízottsággal foglalkozik. E paciensek néhány funkcionális és szomatikus jellegzetességét és a terápiás súlycsökkentés utáni változásokat mutatja be. Az utolsó fejezetek a testösszetételhez kapcsolódnak: a testfelépítés, az idősebb férfiak fizikai erőnléte, a testi felépítés és a fizikai tevékenység kapcsolata, valamint patkányoknál a fejlődéssel járó cardialis nekrosis. Az utolsó két fejezet összefoglalás jellegű, és irányvonalat nyújt a további tanulmányokhoz. A könyvhöz 18 oldalnyi irodalomjegyzék kapcsolódik.

Ez a kitűnő könyv sok év kutató munkájának eredményeire épülve, elsőként mutatja be ilyen dinamikus módon a testösszetétel és a fizikai tevékenység egymáshoz való viszonyát, prezentálja a legújabb irodalmi eredményeket, és az e területről alkotott jelenlegi ismereteink komplex áttekintését nyújtja. Bizonyosra vehető, hogy minden humánbiológus, orvos és testnevelési szakember hasznos, a mindennapi gyakorlathoz szükséges ismeretekhez jut majd a könyv elolvasása után.

Dr. Peña Manuel

TANNER, J. M.: *Foetus into Man. Physical Growth from Conception to Maturity.* (Open Books, London, 1978. — 250 oldal, 5 táblázattal, 81 ábrával. Ára: £ 4.50)

TANNER professzor új könyve a növekedésre, testi fejlődésre, vonatkozó több évtizedes humánbiológiai munkásságának összefoglalása. Könyvét R. H. WHITEHOUSE-nak, barátjának és három évtizeden át munkatársának ajánlja. Nagy nyereség e könyv mindazoknak, akik érdeklődnek az emberi növekedési, fejlődési, érési folyamatok iránt. A szerző ui. kitűnő, olvasmányos stílusban vezet végig a növekedési folyamatokon, a megtermékenyítéstől az érett korig, a legkorszerűbb színvonalon; s mindezt 250 oldalon! Felhasználja természetesen *Growth at Adolescence* c., ma már kézikönyvnek számító munkájának egyes részeit, de ebben a könyvében 12 fejezetben számos új témát is érint.

Az első fejezetben a növekedés általános kérdéseit tárgyalja, nagyrészt említett könyve alapján. Teljesen újszerűen dolgozza fel a növekedés citológiai kérdéseit, úgyszintén az intrauterin fejlődést. Kiemelkedő része a könyvnek a pubertásról írott két fejezet. A szerző emlékeztet itt arra, hogy a pubertást inkább a humánbiológiai és gyermekgyógyászati, míg az adolescenciát inkább a pszichológiai és a magatartáskutatással foglalkozó irodalomban, ill. gyakorlatban szokták használni. TANNER felváltva, szinonimaként alkalmazza a két kifejezést.

A hatodik fejezetben foglalkozik a növekedés tempójával, a csontérés kérdéseivel, a korai, ill. késői érés problémáival. Részletes és tanulságos a növekedés endokrinológiáját, valamint az agy és az idegrendszer fejlődését bemutató fejezet. Ugyancsak terjedelmes fejezetben tárgyalja a növekedésre ható genetikai és környezeti tényezőket, és külön is kiemeli a táplálkozás szerepét. A tizedik fejezet a növekedési folyamat fontos fázisát elemzi, sok gyakorlati probléma felvetésével. A tizenegyedik fejezet növekedési standardek címmel számos gyakorlati kérdést érint, amelyekkel a növekedési vizsgálatokat végző szakember rendszeresen találkozik. Az angol és amerikai vizsgálatok alapján szerkesztett standardek be is mutatja a szerző. Végül a növekedés zavarait tárgyalja, felsorolva a lehetséges genetikai, intrauterin, endokrin, anyagcsere, pszichológiai stb. eredetű okokat.

A könyv végén mintegy 30 oldalnyi irodalomjegyzék, a további olvasásra ajánlott művek, ill. konkrét vizsgálatok publikációi, valamint név- és tárgymutató található. Kitéűnök és szemléletesek az ábrák.

Bizonyos, hogy TANNER professzor új könyve hamarosan a humánbiológiai irodalom „best-seller”-jei közé fog tartozni.

Dr. Eiben Ottó

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója

Műszaki szerkesztő: Sándor István

A kézirat nyomdába érkezett: 1979. IV. 19. — Terjedelem: 14,0 (A/5 ív)
79.7081 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

7. A tanulmányok statisztikai feldolgozásánál alkalmazott matematikai képletek jelöléseinek pontos magyarázatát meg kell adnia a szerzőnek. Ugyanez vonatkozik görög betűs vagy egyéb speciális jelölésekre is. Általában a *Biometriai Értelmező Szótár* (Szerk.: Jánosy A. — Muraközy T. — Aradszky G. — Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1966.) előírásait, jelöléseit célszerű követni.

8. A tanulmányok tagolásában az alábbi beosztási elvek követését tartjuk kívánatosnak: 1. Bevezetés (a probléma felvetése, mai állása). 2. Anyag és módszer. 3. A vizsgálat, kutatás eredményei és azok (összehasonlító) értékelése. 4. Összefoglalás.

9. A tanulmány, közlemény végén irodalomjegyzéket kell megadni, de csak azok a művek idézhetők, amelyeknek adatait vagy megállapításait a szerző tanulmányában valóban felhasználta. Az irodalomjegyzéket a szerzők nevének „abc” sorrendjében kell összeállítani. A szövegben a szerző neve után (zárójelbe) tett évszámmal utalunk a megfelelő irodalomra.

A folyóiratok címeinek rövidítésére a szakirodalomban kialakult és elfogadott rövidítéseket alkalmazzunk.

Az irodalomjegyzék összeállításához az alábbi példák szolgálnak útmutatásul:

*Folyóiratcikkek*nél a szerző(k) vezetékneve, rövidített utóneve, a megjelenési év zárójelben, kettőspont, a közlemény címe, a folyóirat hivatalos rövidítése, a kötetszám arab számmal, aláhúzva, pontosvessző, oldalszám, pl.:

BARTUCZ, L. (1961): Die internationale Bedeutung der ungarischen Anthropologie. *Anthrop. Közl.* 5; 5—18.

*Könyvek*nél a szerző(k) neve, a kiadási év zárójelben, kettőspont, a könyv címe, a kiadó neve, a kiadás helye, pl.:

BARTUCZ, L. (1966): A praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek (Palaeopathologia III. kötet). Országos Orvostörténeti Könyvtár és Medicina Kiadó, Budapest.

*Másodidézete*knél — ha azok el nem kerülhetők — az idézett szerző neve után *cit.* szócskát írunk, és a fenti módon idézzük a könyvet vagy a folyóiratcikket, ill. *in* szócskát írunk, ha tanulmánykötetben megjelent cikket idézünk.

Ha egy szerzőnek ugyanabból az évből több tanulmányát idézzük, akkor az évszám mellé írt *a*, *b*, *c* betűkkel különböztetjük meg őket.

10. A szerzők a nyomdai tipografizálásra vonatkozó kívánásaikat a kézirat másodpéldányán jelölhetik be ceruzával, a nyomdai előírásoknak megfelelően.

Kérjük szerzőinket, hogy a fenti alaki előírásokat — a tanulmányok gyorsabb megjelenése érdekében is — tartsák meg. Az előírásoktól eltérő kéziratokat a Szerkesztő bizottság nem fogad el.

A kéziratokat a szerkesztő címére kell beküldeni, aki a tanulmány beérkezését visszajelent. A közlésről — a lektori vélemények alapján — a Szerkesztő bizottság dönt. Erről értesítik a szerzőt.

A közlésre kerülő dolgozatok korrektúráját az ábralevonatokkal együtt megküldjük a szerzőknek. A javított korrektúrákat az esetenként megadott határidőig kérjük vissza. A megadott időpontig vissza nem juttatott dolgozatot kénytelenek vagyunk kihagyni a készülő számból.

A szerzőknek a kiadó tiszteletdíját és 100 db különlenyomatot ad.

A Szerkesztő bizottság tagjai: DR. EIBEN OTTÓ (szerkesztő), DR. ÉRY KINGA, DR. FARKAS GYULA, DR. LIPTÁK PÁL, DR. NEMESKÉRI JÁNOS, DR. SCHULER DEZSŐ és DR. TÓTH TIBOR.

A szerkesztő címe: Dr. EIBEN Ottó, 1038 Budapest Puskin u. 3. ELTE Embertani Tanszéke

A kiadvány előfizethető és példányonként megvásárolható:

az AKADÉMIAI KIADÓNÁL: 1363 Budapest V., Alkotmány u. 21.
telefon: 111—010. Pénzforgalmi jelzőszám: 215—11483.

az AKADÉMIAI KÖNYVESBOLTBAN: 1368 Budapest V., Váci u. 22.,
telefon: 185—680.

Előfizetési díj egy évre: 42.— Ft

Külföldön terjeszti a KULTÚRA Külkereskedelmi Vállalat 1389
Budapest I., Fő u. 32. Pénzforgalmi jelzőszám: 218—10990 Telefon:
159—450

TARTALOM — CONTENTS

Eredeti közlemények — Original investigations

ÁCS TAMÁS—BENKE BÁLINT—HARCOS PÉTER—FEKETE ISTVÁNNÉ: Pseudocholinesterase populációgenetikai vizsgálata — <i>A population-genetic study of pseudocholinesterase</i>	3
<i>Populationsgenetische Untersuchung der Pseudocholinesterase</i>	9
PAP MIKLÓS—KOTÁNY LÁSZLÓ: A haptoglobin populációgenetikai vizsgálata — <i>Population genetic investigation of haptoglobin</i>	11
GYENIS GYULA: A katymári délszláv népesség dermatoglyphiai jellegei — <i>Dermatoglyphics of a Southern-Slav population in Hungary</i>	15
BAKSAI ISTVÁN—VÁRADI ÉVA—HORVÁTH KLÁRA—PAPP ZOLTÁN: Acrocentrikus associációk 21-trisomiasok szüleiben — <i>Acrocentric association patterns in parents of children with trisomy 21</i>	23
SUSA ÉVA: A nemi kromatinok rendellenességeinek gyakorisága hat magyarországi mintában — <i>The frequency of the anomalies of sex chromatins in six Hungarian samples</i>	35
<i>Die Häufigkeit von Abnormitäten beim Sexchromatin in sechs ungarischen Gruppen</i>	45
EIBEN OTTÓ—PANTÓ ESZTER—B. BODZSÁR ÉVA—MARKOS TIBOR: A 4—18 éves egri fiúk és leányok keresztmetszeti növekedésvizsgálata — <i>Cross-sectional growth study of the 4—18 years old boys and girls of Eger</i>	47
GYENIS GYULA—HAUSPIE, ROLAND—MADÁCH ÁDÁM—SIMON GYÖRGY—SUSANNE, CHARLES—ALEXANDER, FREDERICK: Belga és magyar asztmás gyermekek testi fejlődésének összehasonlító vizsgálata — <i>A comparative study on growth of Belgian and Hungarian asthmatic boys</i>	67
ÉRY KINGA: Regionális különbségek a magyarság X. századi embertani anyagában — <i>Regional differences in the anthropological material of the tenth century Hungarians</i>	77
SZATHMÁRY LÁSZLÓ: A femur és a tibia bilaterális szimetriaviszonyairól — <i>On the bilateral symmetry conditions of the femur and tibia</i>	87
SJØVOLD, TORSTEIN: Inference concerning the age distribution of skeletal populations and some consequences for paleodemography — <i>Skeletális populációk életkori megoszlására vonatkozó levezetések és néhány paleodemográfiai következtetés</i>	99

Rövid közlemények — Short communications

EIBEN OTTÓ—KARDOS ILDIKÓ: A vörös/zöld színtévesztés gyakorisága egy északkelet-magyarországi mintában — <i>The frequency of red/green colour blindness in a North-Eastern-Hungarian sample</i>	115
HORVÁTH LÁSZLÓ: Down férfiak spermogramjai — <i>Spermatograms of patients suffering from Down's syndrome</i>	117
BUDAY JÓZSEF—HORVÁTH LÁSZLÓ—TOLNAY LAJOS: Változtat-e a 21. kromoszómátöbblet a dermatoglypha kvantitatív értékeinek öröklődésén? — <i>Does the chromosome 21 surplus change the heredity of the quantitative values of the dermatoglyphics?</i>	119

Bibliográfia — Bibliography

FARKAS GYULA—MARCSIK ANTÓNIA: Bibliographia Anthropologica Hungarica 1975—1976	121
Hírek, beszámolók — News	149
Könyvismertetések — Book Reviews	151